

DESPRE ATESTAREA DOCUMENTARĂ A UNUI SAT DE RĂZEȘI: POIENILE OANCEI (COMUNA STĂNIȚA, JUDEȚUL NEAMȚ)

Irina-Elena (Coroban) Boldur, Dimitrie-Ovidiu Boldur

În perioada 1945-1989 reprezentanții puterii instalate, imediat după război, la cârma României au distrus mare parte din moștenirea culturală și spirituală, acumulată în secole de existență de către oamenii de la coarnele plugului. După 1989, „democrația” ne dă aripi să visăm la orice, uitând de unde am plecat, iar tradițiile, obiceiurile, riturile de trecut – toate – nu mai sunt decât amintiri.

În timp ce unii dintre tineri (și nu numai) își fac planuri de „roire” și chiar pleacă, fie în Europa de peste râul Tisa, fie, chiar, peste Ocean, în State sau Canada – pe ici, pe colo, câte un bătrânel sau o bătrânică, încărungiți de timpul care a trecut peste ei, încearcă să respecte obiceiurile străvechi și își mai amintesc de „cum era odată”...

Pentru marea majoritate a ființelor umane, în evoluția de la perioada de tinerețe la cea de maturitate, un pas important îl reprezintă căsătoria. Propriu-zis, tinerețea se „încheie o dată cu căsătoria, cu nunta, [poate – s.n.] cea mai importantă ceremonie din ciclul vieții, în care rânduielele cultice erau încadrate de numeroase obiceiuri, supraviețuiri din rituri de trecere, în scenarii tot mai spectaculoase și mai bogate în creații folclorice”¹.

Unul din semnatarii articolului, prin căsătorie cu fata unei vechi familii de răzeși, a devenit fiu adoptiv al Poienilor Oancei, un sat din fostul ținut al Romanului. Rândurile de față nu sunt decât un semn al faptului că nu au uitat locurile de unde au plecat...

Comuna Stănița este situată în partea central-estică a Moldovei (la circa 22 km nord-est de municipiul Roman) și aproape de extremitatea estică a județului Neamț, într-un punct de intensă circulație pe axa nord-sud a vechii țări de la est de Carpați, pe fostul „Drum al Galaților”.

Denumirea „Drumul Galaților” nu s-a mai păstrat până astăzi decât foarte vag în conștiința oamenilor, însă aceștia cunosc locul numit „Dealul hanului”². Cei mai în vârstă numeau o porțiune a căii de circulație care trecea/trece pe aici „Drumul hanului”, deoarece în apropiere de drumul județean care face legătura între municipiul Roman și satul Ghidion, la intersecția cu actualul drum comunal de la Poienile Oancei spre Fundul Poienii, a existat un han, ale cărui temelii erau încă vizibile spre mijlocul secolului al XX-lea³.

¹ V. Butură, *Cultura spirituală românească*, București, 1992, p. 300-301.

² Inf. de la Petru M. Gheorghiu, 85 de ani, Școala Normală „Ștefan cel Mare” Bacău, pensionar – fost învățător și director al Școlii din Stănița, înreg. audio-video realizată la 1 octombrie 2008.

³ Drumul care străbate forma de relief, „coboară pe la podul Podnișoale și urcă apoi spre Chicerea” (Idem). Sintagma „Drumul hanului” este înscrisă și în actele de proprietate. Actul datat la 5 mai 1919 precizează că „Mariuca Costache Muscher(i)u vinde lui Costache Al. Bența 11 prăjini/19 ari 69 ctr. în *Drumul hanului*”, iar actul din 10 martie 1937 adevărește că „Marița Gh. Dabija vinde lui Ion Coroban 20 ½ prăjini/36 ari 69 ctr. megieșit cu *drumul Hanului*” (acte originale – arhiva personală Vasile Gh. Coroban din Poienile Oancei,

Despre comuna Stănița se poate vorbi ca despre „un complex de așezări, situate în interiorul unei suprafețe de teren sub forma unui pătrat cu latura de 7-8 km. Așezată în plin ținut deluros [...], ferăstruit de ape și intemperii de-a lungul a mii și mii de ani, comuna se prezintă cu toate satele și cătunele dispuse în formă inflorescență [...]. de o parte și de alta a șoselei [care leagă municipiul Roman de satul Ghidion – s. n.] apar *Puii Stăniței*, satele componente așezate pe platoul urmând limitele podișurilor ce coboară în depresiuni mai line sau mai abrupte, ferindu-se parcă de văi [...]”⁴.

Primele descoperiri arheologice de pe teritoriul actual al comunei datează încă din a doua epocă a fierului/Latène gto-dacic (c. secolele V î.H.-II d.H.)⁵. În primăvara anului 1960 a fost descoperit întâmplător un tezaur de aproximativ 20-25 denari romani imperiali, în punctul numit „pe dealul Siliște, în apropiere de confluența pârâului Pietrei cu pârâul Siliște”⁶. Periegezele și săpăturile arheologice – din anii 1962⁷ și 1965 – au atestat aici prezența unei așezări neolitice⁸, cât și existența unei așezări carpice din secolele II-III d.H.⁹

În prezent, comuna are în componență sate cu o vechime de mai multe secole. Ne referim la datele cuprinse în documentele scrise, indiferent de locul unde au fost găsite. Astfel, într-o ordine mai mult sau mai puțin aleatorie, acestea sunt: Stănița¹⁰,

67 de ani, școală profesională, pensionar – fost mecanic auto). Informațiile sunt înregistrate și audio-video, la 25 august 2008.

⁴ Deși, pentru unii, fără credibilitate, am preluat fragmentele de mai sus de pe site-ul http://www.ro.wikipedia.org/wiki/Listă_de_comune_din_județul_Neamț. Ele prezintă, sintetic, o descriere geografică, cu tentă estetică, apropiată situației din teren, specifică suprafeței scoarței terestre din nord-vestul Podișului Central Moldovenesc.

⁵ N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița, Emilia Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 57 – pe baza unei informații de la V. Ursachi, fost director al Muzeului din Roman.

⁶ V. Ursachi, *Cercetări arheologice efectuate de Muzeul de istorie din Roman*, în *Carpica*, I, 1968, p. 156; Maria Chițescu, V. Ursachi, *Două tezaure romane imperiale descoperite în Moldova*, în *Carpica*, II, 1969, p. 145-150; V. Mihăilescu-Bîrliba, *Descoperiri de monede antice și bizantine (II)*, în *MemAnt*, II, 1970, p. 580-581. Doar două dintre monedele descoperite sunt din argint, restul, în număr de 10 (recuperate) fiind argintate.

⁷ **Dare de seamă asupra activității Muzeului de Istorie Roman pe perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 1962** apud V. Ursachi, *Muzeul de Istorie din Roman. 50 de ani*, Roman, 2007, p. 161-162.

⁸ *Ibidem*, p. 109.

⁹ V. Ursachi, *op.cit.*, 1968, p. 156; V. Mihăilescu-Bîrliba, *op.cit.*, p. 580; Șt. Cucoș, *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Neamț*, în *MemAnt*, XVIII, 1992, p. 51.

¹⁰ „*Stănița-Stănița* (Roman) – stană, stîncă: mal de piatră, înțepenit în pământ, adică având rădăcini în pământ” (T. Poruciu, *Lexiconul termenilor entropici din limba română*, București, 1931, p. 26 și 63; I. Iordan, *Toponimie românească*, București, 1963, p. 44). Minei-ul [Antologhion-ul, tipărit Iași, în 1755 – s.n.] care a fost în proprietatea Mănăstirii Niconița [com. Corod, jud. Galați – s. n.], fiind datat de călugării gălățeni la 23 aprilie 1797 și provenind de la parohia Stănița (Biblioteca Episcopiei Romanului, cota III 386 apud D. Mihăilescu, *Episcopia Romanului. 600 de ani de istorie. Cartea românească veche și alte mărturii din trecutul Episcopiei Romanului*, București, 2007, p. 81) – constituie o mărturie a faptului că exista activitate religioasă ortodoxă în fostul ținut al Romanului, iar respectiva carte religioasă un prim semn al apariției și evoluției comunității ortodoxe de aici, înainte de debutul secolului al XIX-lea. O altă atestare documentară este cea din primul sfert al secolului al XIX-lea și apare sub forma „*Stănița-Averești din ținutul Romanului*” (Analelele parlamentare ale României, IV₂, București, 1825, p. 571 apud *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772-1988)* <http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

Todireni¹¹, Ghidion¹², Poienile Oancei¹³, Chicerea¹⁴, Veja¹⁵ și Vlădnicele¹⁶. Cele

(coord. Dragoș Moldovanu), vol. I, partea I, București, 1991, p. 1109) și apoi, în 1853, ca „*Stănița-Răzeși*” (*Acta statisticeștilor științ pi an 1853, februarie, 1854*, ms. la ArhNațlași, *Fond Statisticești*, opis 2020, dos. 31020, f. 164 v. *apud Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1109). La 1864 este înființată comuna Stănița (aceasta având în componență, la 1865, satele Stănița, Chicere(a) și Piscul Rusului – azi sat în comuna Dagăța, jud. Iași) ce aparținea de „*Ocolul Sirentului de Sus*” (*Tablou de toate comunele rurale din țară* (extras din *Monitorul Oficial*), București, 1864, p. 35; *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 1614). Deși în anii 1875-1876 comuna Stănița era alcătuită din satele: Stănița; Buzdug(i) – azi sat în comuna Dagăța, jud. Iași; Căușeni – azi sat în comuna Boghicea, jud. Neamț; Chicere(a); Fundul Poienii; Dogarul – fost sat, la nord-vest de Fundul Poienii (numit de locuitori și *Dealul Dogarilor* – inf. de la Petru M. Gheorghiu, vezi *supra*, nota 2); Piscul Rusului; Poiana Lupului – fost sat, la nord-vest de Buzdug; Poienile Oancei; Pricop – fost sat, la sud de satul Stănița; Surda – fost sat, la sud de satul Chicere(a); Tamia – azi sat în comuna Dagăța, jud. Iași; Todireni Răzeși; Todireni Sturzei/Cichirdic; Veja și Pietrele/Vlădnicele, iar la 1886 i se adaugă Călugărița – azi satul Negrești, comuna Băra, jud. Neamț (nemaifiind menționate Căușeni, Dogarul și Surda) – din 1895 comuna, în ansamblu, este desființată și înglobată pentru un an la comuna Poienile Oancei (*Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 1109). Din 1896 și până astăzi, comuna este individualizată sub numele de Stănița (cu excepția anilor 1904 și 1929, când este înglobată, din nou, la o altă comună, anume Băra, din jud. Neamț) (cf. *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 1164). Am precizat, mai sus, doar câteva repere ale atestării moderne a denumirii satului și, apoi, ale comunei Stănița. Există posibilitatea ca, prin cercetarea documentelor anterioare sfârșitului de secol XVIII și început de secol XIX, să regăsim originea și evoluția în timp a toponimului și a denumirii actuale a localității. Constaterea de mai sus este valabilă și pentru celelalte sate ale comunei (cu excepția Poienilor Oancei, unde, cum vom vedea mai jos, datarea medievală este una sigură).

¹¹ „*Todireni-Răzeși* (Roman) provine de la antroponimul Teodor” (I. Iordan, *op.cit.*, p. 175). Sub forma simplă „*Todireni* – moșie din *ținutul Romanului*” îl regăsim la N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I-XXXI, București și Vălenii de Munte, 1901-1916, vol. IV, p. 148. Subliniem că, într-o carte de rugăciune [Cihiriacodromion, București, 1801 – s. n.], „feciorul preutului Șarban”, consemnează, în chirilică, faptul că „oamenii [enoriașii – s. n.] [...] au cumpărat cartea la 9 decembrie 1806” pentru parohia Todireni (*Biblioteca Episcopiei Romanului*, cota III 496 *apud* D. Mihăescu, *op.cit.*, p. 181-182). Însemnarea de mai sus reprezintă atestarea vieții religioase din această parohie, cel puțin la începutul secolului al XIX-lea. Todireni apar menționate și la 1831-1833, ca parte componentă a „*Ocolului Sirentului de Sus*”, înglobând și Piscul Rusului (*Catagrafia ținuturilor [Moldovei] din 1831-1833*, ms. la ArhNațlași, *Fond Vistieria Moldovci*, op. 708 și 1011, f. 57 v. *apud Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640). Evoluția satului cuprinde și înglobarea sa la satul Poienile Oancei – în 1833 (*Condica de proprietățile din Moldova la 1833*, B.A.R., ms. rom., cota 733, f. 19 r. *apud Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640) sau înglobarea, la rândul lui, a satelor Chicere(a) și Piscul Rusului, în 1844 (*Della statisticestilor științe, iunie, 1844*, ms. la ArhNațlași, *Fond Statisticești*, opis 2020, dos. 5275, f. 206 v. *apud Ibidem*). Titlatura de comună, apare pentru prima dată în 1864 (*Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640), aceasta fiind înglobată apoi la comuna Stănița (1875, 1892, 1896 și 1931) (*Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640), la comuna Poienile Oancei (1895) (*Tabloul general și definitiv despre noile circumscripțiuni comunale pe județe și plăși, alcătuit în vedere cu toate modifiicațiunile introduse de corpurile legiuitoare*, în *Monitorul Oficial*, nr. 163/iulie 1895, p. 1875) sau la comuna Băra (1929) (*Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640). Este atestat, sub denumirea de „*Todireni-Răzeși*”, ca parte componentă a comunei Stănița, și în *Statistica din România. Indicele comunelor pe perioadă de cinci ani, 1876-1881* (editat de Ministerul de Interne. Oficiul Central de statistică), București, 1876, p. 126. O prelungire a Todirenilor, ca și componentă a acestuia în partea de nord-est, este fostul sat *Cichirdic*, întâlnit în documente sub mai multe denumiri: „*Cichirdicul* sau *Cichirdie*” (cf. *Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 229), dar și sub forma „*Todireni Boierești – Todireni Sturzei. al vornicului Costache Sturza*” (cf. *Ibidem*, p. 1205). Deși, în anul 1853, se va desprinde din Todireni (*Proiectul Divanului Obștesc [...] atâgătoriu de chipul regularisit pentru transportarea sărei de la Ocnă pe șchelea Galații*, în *Buletin. Foaie oficială*, XXI, nr. 10 adaos, 11-13, 12/46, Iași, 1853 *apud Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 229), Cichirdicul este înglobat la comuna Stănița, alături de „*Todireni-Răzeși*” <http://www.cimec.ro/> <http://cmiabc.ro>

(a se vedea și precizările noastre de mai jos), începând din 1875 (**Statistica din România. Indicele comunelor...**, p. 126; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 229). Spre sud-vest, o altă prelungire a satului Todireni este Fundul Poienii sau „*Fundul Poenii*” (cf. **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 441) – înglobat la comuna Stănița în 1876 (**Statistica din România. Indicele comunelor...**, p. 126; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 441). Todireni Sturzei/Cichirdicul împreună cu Fundul Poienii formează astăzi satul Todireni (**Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului R.S.R.**, în **Buletinul Oficial (Anexă)**, nr. 163-165, București, 1968, p. 1616 și 1718-1719; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 1204 și vol. I, partea a II-a, p. 1640).

¹² „*Ghidionul* (Roman) – de la numele persoanei Ghedeon. Conform numelui de familie Ghidionescu, originar tot din Moldova” (I. Iordan, *op. cit.*, p. 339). Aparținând, mai întâi, de comuna Boghicea (**Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale**, București, 1865, p. 77; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 467), satul Ghidion este menționat, după împărțirea administrativă din anul 1950, ca făcând parte din comuna Stănița (**Împărțirea administrativ-economică a teritoriului R.P.R. Anexă la legea nr. 5**, în **Buletinul Oficial al R.P.R. (1944-1952)**, București, nr. 77/ 8 septembrie 1950, p. 76; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 467).

¹³ „*Poienile Oancei* (Roman) – provine de la genitivul cu articol postpus [...] *Poienari* (Poiana, Poieni, foarte răspândite pretutindeni)” (I. Iordan, *op. cit.*, p. 415 și 490). Prima atestare documentară a „vechilor” Ștefănești este din 14.09.1486: sat „*unde este casa lui Ștefan Roșu*”, cu pricături, la Poieni: „*lângă Poienile Oancei (?)*”, c. Stănița, j. Neamț; Oana, fiul lui Ștefan Roșu, vinde, împreună cu rudele sale, „*dreapta lor ocină din uricul tatălui lor, Ștefan Roșul, un sat la Poieni, unde este casa lui Ștefan Roșul, cu toate poienile (și) cu pricaturile dimprejur*”, lui Duma cliucinic și fratelui său, Pătru Brudur, cu 260 de cloși tătărești (cf. DRH, A. Moldova (vol. întocmit de L. Șimanschi, în colab. cu Georgeta Ignat și D. Agache), vol. II (1449-1486), doc. 264, București, 1976, p. 405-407, document reprodus și de C. Burac, **Așezările Țării Moldovei din Epoca lui Ștefan cel Mare (1457-1504)**, București, 2004, p. 238-239 – ale cărui considerații le-am preluat și noi, în rândurile de mai sus. Pentru sfârșitul secolului al XVIII-lea și a doua jumătate a celui de-al XIX-lea, satul Poienile Oancei poate fi regăsit sub denumirile: „*vechii Ștefănești, Poienile de Oancea, Poienile Oancea, Poiana Oancei, Poienile Oancii*” (**Tezaurul...**, vol. I, partea a II-a, p. 920). Apare menționat în anul 1772 (**Perepis nasehnica Moldavii 1772-1773 goda**, în **Moldova în epoca feudalismului** (colecție de documente a Institutului de Istorie a Academiei de Științe a R.S.S. Moldovenești), Chișinău, VII, 1975, p. 107; **Tezaurul...**, vol. I, partea a II-a, p. 920) sau în recensământul populației din 1774 (**Recensământul populației Moldovei din anul 1774, în Moldova în epoca...**, VII, 1975, p. 266; **Tezaurul...**, vol. I, partea a II-a, p. 920). În urma reformei administrative realizate de Constantin Vodă Mavrocordat, între anii 1741-1743, ținuturile Moldovei au fost împărțite în ocoale, unul din cele patru ocoale ale ținutului Roman fiind, la 1774, și „*Ocolul de Sus*”, cu satul component Poienile Oancei (**Recensământul populației Moldovei...**, p. 257-288; I. Murariu, **Organizarea administrativ-teritorială a ținuturilor Neamț și Roman în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea**, în *Carpați*, XXX, 2001, p. 110). Un **Molitvenic** (Iași, 1785) provenind de la Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din Poienile Oancei, are o însemnare de la 1 martie 1797, în care se precizează că „*ierei-ul Neculai*”, cumpără cartea de la preotul Filip, „*ca să fii pentru trebuin[ța] mea și [a] ficiilor mei*” (**Biblioteca Episcopiei Romanului**, cota II 1 *apud* D. Mihăescu, *op. cit.*, p. 149). Este o primă consemnare a vieții religioase de aici. De asemenea, satul aparține aceluiași **Ocol de Sus** și în 1803 (Th. Codrescu, **Uricariul**, vol. VII, Iași, 1886, p. 277-285; I. Murariu, *op. cit.*, p. 110) sau 1816, sub denumirea de „*Poienile Oancii*” (C. Istrati, **Condica visteriei Moldovei din anul 1816**, în *Alia*, supl. (I), 1979, p. 16; I. Murariu, *op. cit.*, p. 111). Din 1864, comuna Poienile Oancei, din „*Ocolul Sirentului de Sus*” cuprindea satele: Căușeni și Poienile Oancei (**Tablou de toate comunele...**, p. 35; **Indicele comunelor României...**, p. 72; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 21 și partea a II-a, p. 920). Prin desființarea ei, din 1876 comuna Poienile Oancei (cu satele: Poienile Oancei; Boghicea – azi comună, jud. Neamț; Buzdug; Căușeni; Chicer(e)a; Fundul Poienii; Ghidionul; Nistrea – azi sat în comuna Boghicea, jud. Neamț; Piscul Rusului; Slobozia – azi sat în comuna Boghicea, jud. Neamț; Stănița; Tamița; Todireni Boierești/Cichirdicul; Todireni Răzeși; Vadul Vejei – azi sat în comuna Tibana, jud. Iași; Veja-Clăcași; Veja-Lingurari și Vladnicile/Vlădnicele) este înglobată pentru prima dată, după noua organizare administrativă, în comuna Stănița (**Tabloul general și definitiv despre nouele...**, p. 1875; **Statistica din România. Indicele comunelor...**, p. 126; **Tezaurul...**, vol. I, partea I, p. 183, 778, 873, 1080, 1166, 1258-1259 și partea a II-a, p.

șapte sate, ca și imensa majoritate a satelor apărute anterior secolului al XIII-lea, au fost înființate de 1-2-4 familii, fără îndoială, cu un grad de rudenie între ele, „[căci – s.n.] trebuie să fi fost un om care să fi pus întâi toporul... Acel om care la început alcătuiă singur și cu familia lui locuitorii satului, îi dădu numele”¹⁷.

Acesta este și cazul unuia din satele actualei comune Stănița... Vechimea cea mai mare o are, fără tăgadă, satul Poienile Oancei. Reproducem, mai jos, fragmente din actul care reprezintă¹⁸ atestarea documentară a acestui sat:

„† Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că au venit, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri moldoveni, slugile noastre, Oana și fratele lui, Ioil, și sora lor, Ceușea, și nepotul lor, Cozma, toți fiii lui¹⁹ Ștefan Roșu²⁰, de bunăvoia lor, nesiliți de nimeni și nici asupriți, și au

920), cunoscând apoi o evoluție oscilantă între a fi comună individualizată (Poienile Oancei – 1889, 1892, 1896 sau Ștefănești – 1904, 1906, 1912, 1913, 1917 cf. *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 920-921 și 1567) sau ca sat component al comunelor Băra – 1929 (*Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 921 și 1567) și Stănița (1931, 1932, 1939, 1942, 1943, 1950, 1952, 1954, 1968) (*Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă...*, p. 1616 și 1718-1719; *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 920-921 și 1567).

¹⁴ „Chicera cu variantele Chicerea. Chicerul. Chicerna. Chicira este atestat ca nume apelativ, pentru unele ținuturi de peste munți, și este glosat prin: (vârf de) deal (înalt) conic, mai înalt decât o colină, în forma acoperișului casei; deal, munte” (*Dicționarul limbii române*, București, 1906 *apud* I. Iordan, *op.cit.*, p. 34) sau „Chicioara/Chiciora – variante ale lui *chicără*: deal, movilă, vârf de deal, el însuși foarte frecvent în toponimie [...] născute prin analogie cu substantivele terminate în – (i)or, - (i)oară, printre ele *picioar*, acolo unde acesta se pronunță *chicior*” (I. Iordan, *op.cit.*, p. 364). Chic(er)ea este menționat ca fiind cătun al satului Poienile Oancei (*Catagrafia ținuturilor [Moldovei] din 1838-1839*, ms. la ArhNațlași, *Fond Vistieria Moldovei*, opis 1488, f. 89 r. *apud* *Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 219) și, apoi, ca sat aparținând de Todireni (*Della statisticestilor... apud Ibidem*). Ca sat integrat comunei Stănița apare atestat din anul 1865 (*Indicele comunelor României...*, p. 77; *Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 219), cunoscând o evoluție similară reședinței de comună.

¹⁵ „Veja-Clăcași și Veja-Lingurari (Roman) provin de la raporturi de proprietate” (I. Iordan, *op.cit.*, p. 190). Cunoscut și ca „Veje(a) Statului” (cf. *Tezaurul...*, vol. I, partea II, p. 1295), satul este străbătut de pârâul Veja/Vcia, care se varsă prin „Gura Veji” în Sacovăț (afluent al râului Bârlad), la locul numit Moara Ciomei (comuna Țibana, jud. Iași) (*DRH, A. Moldova*, vol. II (1449-1486), indice de nume, p. 530). Cătun al satului Doljești, la 1838 (*Catagrafia ținuturilor...*, f. 125 r. *apud* *Tezaurul...*, vol. I, partea II, p. 1295), Veja este parte componentă a comunei Stănița din 1876 (*Statistica din România. Indicele comunelor...*, p. 126 *apud Ibidem*), cunoscând aceeași evoluție ca și reședința de comună.

¹⁶ „Vlădnicele. Vlădnicele sau Pietrele” sunt doar câteva din denumirile sub care apare satul (cf. *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 1322). Aparținând, în 1865, de comuna Todireni (*Indicele comunelor României...*, p. 72; *Tezaurul...*, vol. I, partea a II-a, p. 1322), din anul 1876, prin înglobarea în comuna Stănița, satul Pietrele/Vlădnicele pierde o parte din teritoriu, pe care se formează satul Buzdug(i) (*Statistica din România. Indicele comunelor...*, p. 126; *Tezaurul...*, vol. I, partea I, p. 183). Ulterior acestei pierderi, cunoaște o evoluție similară reședinței de comună.

¹⁷ A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, ed. a II-a, vol. I-V, 1913-1914, vol. III, p. 194 *apud* S. Ștefănescu, *Date privind „moșiile bătrâne”*, în *Carpica*, XXX, 2001, p. 60.

¹⁸ Spre a menționa, aici, doar lucrarea lui C. Burac, *op.cit.*, p. 238-239, ca fiind printre cele mai noi apariții editoriale pe această temă. A se vedea informațiile din prezentarea comunei Stănița și a Parohiei ortodoxe Todireni, pe adresele de site: http://www.ro.wikipedia.org/wiki/Listă_de_comune_din_județul_Neamț, <http://www.comunastanita.ro> și http://www.geocities.com/parohia_todireni/dategenerale.html.

¹⁹ „Fii ai lui” în colecția *DIR*, veacul XV. A. Moldova (comitet de redacție I. Ionașcu et alii), vol. II (1476-1500), doc. 56, București, 1954, p. 55.

²⁰ „Ceren” în întreg documentul, cf. *Ibidem*, p. 54-56.

vândut dreapta lor ocină, din uricul tatălui lor, Ștefan Roșul, un sat la Poieni, unde este casa lui Ștefan Roșul, cu toate poienile «și» cu pricaturile dimprejur; și au vândut boierilor noștri credincioși, panului Duma cliucinic²¹ și fratelui său, panului Pătru Brudur, pentru 260 de zlofi tătărești.

Și sculându-se credincioșii noștri boieri, pan Duma cliucinic²² și fratele său, Pătru Brudur, au și plătit toți acești bani mai sus-scriși, 260 de zlofi, în mâna slugilor noastre, Oană și fratelui său, Ioil, și surorii lor, Ceușea și nepotului lor, Cozma, înaintea noastră și înaintea boierilor noștri.

Deci, noi, văzând buna lor voie și învoiala dintre ei și plata deplină, și noi, de asemenea, și de la noi, am dat și am întărit slugilor noastre credincioase, panului Duma cliucinic și fratelui său, Pătru Brudur, acest sat mai înainte-spus la Poieni, anume Ștefănești, unde a fost Ștefan Roșul, să le fie de la noi uric, cu tot venitul, lor și copiilor lor, și nepoților lor, și strănepoților lor, și răstrănepoților lor, și întregului lor neam, cine li se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în vecii vecilor.

Iar hotarul acestui sat să fie din toate părțile după vechiul hotar, pe unde au fost din veac [...].

Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, din copiii «noștri»²³ sau din neamul nostru sau iarăși pe oricine va alege Dumnezeu să fie domn al țării noastre, Moldova, acela să nu le clintească dania și întărirea noastră, «ci să le întărească și să le împuternicească, pentru că»²⁴ le-am dat și le-am întărit pentru slujba lor și pentru că ei și-au cumpărat pe banii lor drepti.

Iar pentru mai mare putere și întărire a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan, Tăutul logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Toma, la Suceava, în anul 6994 (1486), Septembrie 14²⁵.

Am regăsit, în colecțiile de documente care ne-au fost accesibile, și un alt act, de data aceasta, al perioadei ante-ștefaniene²⁶:

„†Din mila lui Dumnezeu, noi, Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că acest adevărat rugător al nostru, protopopul Ioil și fiul său, pan Giurgea grămătic, ne-au slujit drept și credincios. De aceea, noi, văzând dreapta și credincioasa lor slujbă către noi, i-am miluit cu deosebita noastră milă și le-am dat și le-am întărit, în țara noastră, în Moldova, ocina lor dreaptă și vislujenia de la noi, satele anume: Onești, la Cârligătura [...] și mai sus Vorovești, și poiana de la Ștefan Roșul, pe care le-a dat-o²⁷ Ștefan de bunăvoia lui²⁸, și, mai jos, pe același pârâu, la

²¹ „Chucer” în DIR, veacul XV. A. Moldova, vol. II (1476-1500), doc. 56, p. 55.

²² Omis în document.

²³ Loc rupt în original.

²⁴ Loc. rupt și șters în original.

²⁵ DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 264, p. 405-407.

²⁶ Evidențiem că nici unul din satele componente ale comunei, cu excepția vechilor Ștefănești/Poienile Oancei (de mai târziu), nu a fost regăsit, sub denumirea actuală sau din cele menționate mai sus, în colecțiile de documente care se referă la sfârșitul secolului al XIV-lea (1384) – sfârșitul secolului al XV-lea (1486).

²⁷ „În trad. din DIR, A, I: „a făcut-o” sens nejustificat de context” (cf. DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), <http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

Iazul lui Simion, loc de moară, și prisaca lor din dreptul Podobitului, în pădure, și Arpășeștii lui Arpaș și peste Bahlui, [...] și Toderești [...].

Iar hotarul acestor sate și seliști să fie după hotarul vechi, pe unde din veac au folosit, iar al acestor pustii, cât vor putea folosi îndestul [...].

Iar pentru mai mare întărire a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan, Petru logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră de această carte a noastră.

A scris Vulpaș, la Suceava, în anul 6964 <1456> luna februarie 18 zile. <Pe verso însemnare din sec. XVI:> [...] Aici satul Onești de la Cărligătura; <și alta, mai târzie:> Petru v(oi)e vod, din leat 6964 <1456> fev(ruarie) 18, pe Onești și altele”²⁹.

Prin compararea textelor documentelor de mai sus, constatăm existența câtorva antroponime comune, dar și a toponimelor sau a hidronimelor, care, la prima vedere, ar avea legătură cu modificarea proprietății, din zona fostelor ținuturi Roman și Cărligătura, în anii 1456 și 1486.

Astfel, pentru primul document, regăsim antroponimele: Oana (?) – Oană; (fratele lui), Ioil; (sora lor), Ceușea; (nepotul lor), Cozma; Duma (cliucinic)³⁰; Pătru Brudur³¹ și Ștefan Roșul, dar și toponimele: Poieni³² și Ștefăneștii. Iar în textul celui de-al doilea, antroponimele: (protopopul) Ioil³³; (fiul său, pan) Giurgea (grămatic); Ștefan Roșul și (prisaca lor <a protopopului Ioil și a fiul său Giurgea – s. n.) din

doc. 56, nota 5, p. 83).

²⁸ „În textul editat de M. Costăchescu [este vorba de **Documente moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare**, II, București, 1932, p. 568-571 – s. n.] urmează un **току**, superfluu, tradus „pe pârâu”, ca și în trad. din **DIR**, A, I (cf. **DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, nota 2, p. 83).

²⁹ **DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, p. 81-83. Documentul este publicat și de M. Costăchescu, **op.cit.**, p. 568-571 (text slav și traducere) sau în colecția **DIR**, veacul XV. A. Moldova, vol. II (1476-1500), doc. 56, p. 54-56 (traducere).

³⁰ Fratele lui Pătru Brudur și al lui Oană, nepotul lui Oană Giuratul („unde a fost casa lui Oană Giuratul [...] satul Onești, seliște, pe Gârbovăț lângă Tălpălăi, com. Poienari, jud. Neamț, întărită lui Petrea și fraților săi”), soțul Nastei (fiica lui Petru Brăescu) (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 156, p. 230-231 și indice de nume, p. 480 și 505).

³¹ Pătru/Petrea Brudur este fratele lui Oană și al lui Duma cliucinic (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 156, p. 230-231 și indice de nume, p. 508). Frații Brudur, în afară de vechii Ștefănești și alte câteva sate, erau și proprietarii Brudureștilor, „unde le este casa [pe Suhuleț, sat Tansa, com. Tansa, jud. Iași – s. n.]” (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 156, p. 230-231 și indice de nume, p. 508 și 469; N. Stoicescu, **Dictionar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova** (sec. XIV-XV), București, 1971, p. 269-270).

³² Toponimul se referă, pe lângă alte unități de relief, și la „zona dealurilor împădurite de pe stânga Siretului, de la obârșile pârâielor care se varsă în Siret mai sus și mai jos de municipiul Roman [...]” (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), indice de nume, p. 511).

³³ „Ioil, protopop, tatăl lui Giurgiu gramatic; sate, prisăci, seliște și locuri întărite lui ~ (a se vedea și documentul din 1456, reprodus fragmentar și de noi în paginile de mai sus – s. n.)” (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, p. 81-83 și indice de nume, p. 491). El este miluit de Petru Aron cu satele „ocina lui, anume Onești, la Cărligătura, și cu mănăstirea” (lângă Brătuleni, com. Miroslava, județul Iași – **DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 61, p. 91-93 și indice de nume, p. 506), sau cu „Vorovești” (sat, la Cărligătura, mai sus de Onești, com. Miroslava, jud. Iași – **DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 61, p. 91-93 și indice de nume, p. 532), dar cumpără, în același timp, „un loc pustiu pe Bahlui (între Bodicica – toponim, pe Bahlui, lângă Holm (?), actualul oraș Podu Iloaiei, jud. Iași și Drănești – sat pe Bahlui, lângă Hoisești, com. Dumești, jud. Iași)” (**DRH**, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 61, p. 91-93 și indice de nume, p. 467 și 480).

dreptul) Podobitului³⁴, (în pădure); de asemenea, toponimele: Onești (la Cîrligătura)³⁵, Vorovești³⁶ sau Toderești³⁷, dar și prezența hidronimelor: (mai jos, pe același) pârâu³⁸ și (la) iazul³⁹ (lui) Simion, loc de moară).

Din lectura și analiza celor două documente⁴⁰ se observă că, de fapt, toponimele și hidronimele enumerate, nu au legătură directă cu vechii Ștefănești, iar antroponimul *Ioil* din primul document, nu este, cu siguranță, același cu cel din al doilea. Singurul punct de legătură rămâne „miticul” *Ștefan Roșu(l)*, ca unul care „a pus întâi toponul” și a dat de bunăvoie/a vândut, singur sau prin urmașii săi, „poienile tăiate” în codrii și de-a lungul pâraielor fostelor ținuturi Roman și Cîrligătura.

Mai mult ca sigur, una dintre acestea a fost și așezarea răzeșească de la Poienile Oancei sau Ștefăneștii Vechi⁴¹, sat atestat pentru prima dată documentar la 14 septembrie 1486 și nu la 18 februarie 1456, așa cum, inițial, am fost tentați să credem.

³⁴ Termenul „pris(e)acă” în „majoritatea cazurilor, dacă nu chiar totdeauna [...], indică tot *curătură* [...] sau locul unde s-a tăiat pădurea” (cf. T. Poruciu, *op. cit.*, p. 47; I. Iordan, *op. cit.*, p. 24). Prisaca „din dreptul Podobitului (a lui Ioil – s. n.)” este localizată în satul Sinești, comuna Sinești, jud. Iași (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, p. 81-83 și indice de nume, p. 511), comună cu care, de altfel, se învecinează și comuna Stănița.

³⁵ Cf. *supra*, nota 33.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Sat „la Cîrligătura; în Chilișoia, com. Dumești, jud. Iași” (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, p. 81-83 și indice de nume, p. 526). Toponimul nu are nici o legătură cu satul vecin Poienilor Oancei – Todirenii de azi.

³⁸ Apa curgătoare cu oarecare importanță din satul Poienile Oancei a fost *Pârâul Fântânilor*, hidronim păstrat, totuși, până astăzi, în vorbirea curentă a locuitorilor. În prezent are un debit aproape inexistent, apa acumulându-se în cantitate mai mare doar din izvoarele care urcă spre suprafața scoarței prin fântânile săpate de către oameni sau în urma precipitațiilor atmosferice. Se varsă în pârâul Albuia/Albinea (afluent al râului Siret, la Rotunda, com. Doljești, jud. Neamț) (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), indice de nume, p. 462). Denumirea *Pârâul Fântânilor* o regăsim și în actele de proprietate ale primei jumătăți a secolului al XX-lea – a se vedea actul din 14 martie 1928, prin care „Costache Gr. Hăbășescu din Stănița vinde Mandiței Natuli Galbază 22 de prăjini/39 ari și 38 ctr., pământ la *Pârâul Fântânilor*” (act original. arhiva personală Vasile Gh. Coroban din Poienile Oancei, cf. *supra*, nota 3) sau actul din 10 ianuarie 1930, prin care „Mandița Natuli Galbază din Stănița vinde lui Ion Ispas Coroban 21 prăjini/37 ari și 59 ctr., loc de arătură la *Pârâul Fântânilor*” (*Ibidem*) ș.a. Hidronimul apare menționat și în „ținutul Cîrligătura”, ca afluent al pârâului Sacovăț (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 78, p. 114), „probabil în comuna Sinești, județul Iași” (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), indice de nume, p. 510). Cu toate acestea, vom vedea că nu despre acest „(pe) pârâu” se pomenește în al doilea document.

³⁹ „Iazul lui Simion, la Cîrligătura, mai sus de Vorovești, com. Miroslava, județul Iași” (DRH, A. Moldova, vol. II (1449-1486), doc. 56, p. 81-83 și indice de nume, p. 517).

⁴⁰ Așadar, în 1456, Petru Aron „*miliuiește*” și „*întărește* [protopopului Ioil și fiului său, pan Giurgea grămatic – s. n.] *poiana de la Ștefan Roșul, pe care le-a dat-o Ștefan de bunăvoie lui [pe pârâu – s. n.]*”, iar la 1486, înainte lui Ștefan cel Mare și a boierilor săi, „*Omă și fratele lui, Ioil, și sora lor, Ceușea, și nepotul lor, Cozma, toți fiii lui Ștefan Roșul*” vând „*dreapta lor ocină, din uricul tatălui lor, Ștefan Roșul, un sat la Poieni, unde este casa lui Ștefan Roșul, cu toate poienile și cu pricuiturile dimprejur [...] pamului Duma cliucinic, și frățelui său, pamului Pătru Brudun*”.

⁴¹ Atestată, ca așezare răzeșească, cel puțin de la 1816 (cf. C. Istrati, *op. cit.*, p. 16). Determinarea apariției și a evoluției toponimului de la „*Poieni* (anume Ștefăneștii, unde a fost Ștefan Roșul)” la „*Poienile Oancei*” rămâne, încă, o problemă de cercetat, căci, așa cum se poate observa, descifrarea documentelor medievale este una plină de capcane.

**About the documentary at the attestation of the station of a churl village
Poienile Oancei (Stănița commune, Neamț district)
Summary**

The authors of the article present information on the origin and evolution of some churls' villages from the old Roman country. The way the component villages of Stanita commune from Neamț district (especially during the XVII-XX centuries), has been parallel to the determination of the first documentary attestation of the Poienile Oancei settlement (the oldest of the above).

The details of the geographical-historical information have implied the study of toponimy, anthroponomy and hydrology specific to the area.